

Київський Національний Університет імені Тараса Шевченка

Факультет комп'ютерних наук та кібернетики

РЕФЕРАТ

Зі Вступу до університетських студій

на тему:

«Система освіти в стародавньому Китаї»

Виконала:

студентка групи ІПС-11

Факультету комп'ютерних наук

та кібернетики

Київського Національного Університету

імені Тараса Шевченка

Сенечко Дана Володимирівна

Київ - 2023

Зміст

1. Вступ	3
2. Історія китайської шкільної освіти	4
3. Конфуцій та конфуціанство	5
4. Менци і Сюньци	8
5. Перехід до феодального ладу	9
6. Формування триступеневої системи освіти	10
7. Висновки	11
8. Джерела	12

Вступ

У Стародавньому Китаї, так само, як і в інших східних країнах, система виховання та освіти визначалася глибоко вкоріненими традиціями і сімейним досвідом. У цьому контексті, родина виступала основною школою, де передавалися не лише практичні знання, а й непорушні принципи моралі та етики, що мали життєво важливе значення для формування особистості.

Суспільство приділяло велику увагу дотриманню традицій, які визначали норми поведінки та встановлювали дисципліну для кожного члена родини. Заборонялися вчинки, що могли завдати шкоди родині чи іншим старшим людям та вживання лайливих слів. В основі взаємин в сім'ї лежала повага молодших до старших, з урахуванням їхнього досвіду та мудрості.

Аналогічний принцип взаємин діяв і в системі освіти, де шкільний наставник заслуговував на таку ж повагу, як і батько в родині. Роль вихователя та процес виховання в Стародавньому Китаї оточувалися великою увагою та визначалися високим статусом. Виховання вважалося важливою складовою формування особистості, а діяльність вихователя сприймалася як високе покликання із значущим впливом на розвиток суспільства в цілому.

Історія китайської шкільної освіти

Історія китайської шкільної освіти своїм корінням сягає сивої давнини. Згідно з переказами, перші школи в Китаї з'явилися в III тисячолітті до н.е., а перші письмові згадки про їх існування в Стародавньому Китаї належать до найдавнішої епохи Шан (Інь) (XVI-XI ст. до н.е.). Ці школи приймали лише дітей вільних і заможних людей. На той час вже існувала ієрогліфічна писемність, якою володіли так звані жерці. Навички користування писемністю передавалися з покоління в покоління та дуже повільно поширювалися в суспільстві.

Спочатку ієрогліфи висікали на панцирах черепах та кістках тварин, а потім (в X-IX ст. до н.е.) - на бронзових посудинах. Далі, до початку нової ери, для письма використовували розщеплений бамбук, зв'язаний у пластини, а також шовк. На цих матеріалах писали соком лакового дерева за допомогою загостреної бамбукової палички. В III ст. до н.е. лак і бамбукову паличку поступово замінили туш і волосяний пензлик, а вже на початку II ст. н.е. з'явився папір. Винайдення паперу та туші значно полегшило процес навчання техніки письма.

У XI-XII ст. до нашої ери зміст шкільного навчання передбачав оволодіння шістьма мистецтвами: мораллю, письмом, рахунком, музикою, стрільбою з лука та верховою їздою.

Конфуцій та конфуціанство

У VI ст. до н.е. з'явилися різні філософські напрямки, серед яких конфуціанство та даосизм відігравали значну роль у розвитку педагогічної думки.

Конфуцій (551-479 р. до н.е.) вніс найбільший вклад у розвиток виховання, освіти та педагогічної думки в Стародавньому Китаї. Основою його навчальних концепцій було тлумачення етики та управління державою. Він приділяв особливу увагу самовдосконаленню особистості у моральному плані. Центральним елементом його вчення була ідея про правильне виховання, яке він розглядав як необхідну умову для процвітання держави. За його переконанням, міцність та життєвість суспільства ґрунтувалися на правильному вихованні його членів, відповідно до їхнього соціального статусу: "Государ повинен бути государем, сановник - сановником, батько - батьком, син - сином". Точка зору Конфуція була такою: природні здібності людини - це матеріал, з якого за належного виховання можна сформувати ідеальну особистість. Він вважав правильне виховання найважливішим фактором існування особистості у суспільстві.

Тим не менше, Конфуцій не дивився на це як на універсальний інструмент, оскільки можливості різних людей від природи були нерівними. Він розрізняв "синів неба" - людей із вищою вродженою мудрістю, які мали амбіції стати правителями; тих, хто через навчання опановував знання та міг стати "опорою держави"; і, нарешті, "чернь" - людей, які не були здатні до важкого процесу засвоєння знань. Конфуцій наділяв ідеальну особистість, яка формується завдяки вихованню, високими якостями: шляхетністю, прагненням до істини, правдивістю, шанобливістю та багатою духовною культурою. Отже, концепція Конфуція

підтримувала різнобічний розвиток особистості, надаючи перевагу моральності людини перед її освіченістю.

Також його педагогічні переконання знайшли відображення в книзі "Бесіди й судження", що містить записи переказів бесід Конфуція з учнями, які вони заучували напам'ять, починаючи з II ст. до н. е. Ось деякі висловлення з цієї книги, які відображають ставлення Конфуція до ролі навчання: "навчатися без перенасичення, просвіщати без утоми"; "навчатися й час від часу повторювати вивчене, хіба це не є приємним?"; "навчатися й не міркувати - даремно гаяти час, міркувати й не навчатися - згубливо"; "якщо не можеш удосконалювати себе, то як же зможеш удосконалювати інших людей?".

Навчання, за Конфуцієм, має базуватися на діалозі між вчителем і учнем, на класифікації й порівнянні фактів і явищ, а також на наслідуванні зразкам. У трактаті "Книга обрядів", створеному послідовниками Конфуція, детально викладені його педагогічні ідеї. Шкільне навчання визнавалося необхідним у житті людини: "Тільки з початком навчання дізнаєшся про свою недосконалість і отримуєш можливість самоосвіти"; "думай про те, щоб постійно перебувати в процесі навчання".

Учителю та його учневі пропонувалося одночасно вдосконалюватися: "Учитель і учень зростають разом". У розділі "Про навчання" книги "Книга обрядів" подано думки Конфуція щодо змісту шкільного навчання, яке має розпочинатися у віці 7-8 років. Після першого року учень має вміти читати й набути здатність до навчання; через 3 роки слід визначити, чи є в учня схильність до навчання, чи сприємливе йому спілкування з товаришами; через 5 років важливо перевірити широту спектра знань і прихильність до наставника; через 7 років учень повинен бути підготовлений до осмисленого розмірковування; нарешті, через 9 років, при завершенні навчання, учневі потрібно вміти робити самостійні розумні висновки, "твердо стояти в науці".

У розділі “Записка про навчання” названої книги сформульовано ряд педагогічних принципів: “якщо не припиняти дурного, коли воно виявилось, то дурне не перебороти”; “коли шляхетна людина навчає й наставляє, вона веде, але не тягне за собою, спонукає, але не змушує, відкриває шляхи, але не доводить до кінця”; “шляхетна людина у навчанні загартовується, удосконалюється, а відпочиваючи, здобуває знання в розвагах”; “якщо навчатися, коли пройшов час, то, як не старайся, не досягнеш успіху”; “виховуй повагу до послідовності, постійно виконуй свій обов’язок, і досконалість прийде”; “хто утвердиться в навчанні, а наставник стане йому рідним ... він буде одержувати насолоду в колективі своїх товаришів”; “якщо навчатися на самоті, не маючи товаришів, то світогляд буде обмежений, а пізнання убогі” та ін.

Загалом, конфуціанський підхід до навчання висловлений у формулі, що передбачає згоду між учнем і вчителем, легкість навчання і спонукання до самостійних розмірковувань. Тому в Стародавньому Китаї велике значення приділялося самостійності учнів у освоєнні знань, а також вмінню вчителя навчити своїх вихованців самостійно поставити питання і знаходити на них правильні відповіді.

Менцзи і Сюньцзи

Менцзи (бл. 372-289 рр. до н. е.) і Сюньцзи (бл. 313 - бл. 238 рр. до н. е.) розвивали конфуціанську систему виховання й освіти, маючи багато учнів. Менцзи висловив ідею про добру природу людини і визначав мету виховання як формування добрих людей з високими моральними якостями. З іншого боку, Сюньцзи вважав, що людина має злу природу, і завдання виховання полягає в подоланні цієї злої складової. В процесі навчання він акцентував увагу на індивідуальних здібностях і особливостях учнів.

Текст "Нотатки про навчання" (III ст. до н. е.), приписуваний одному з послідовників Конфуція і Менцзи, розкриває систему освіти того часу, підкреслюючи важливість розвитку розумового, морального, естетичного й фізичного потенціалу учнів. Трактат наголошує, що виховання та навчання повинні враховувати вікові особливості учнів і дотримуватися принципу від простого до складного.

Перехід до феодального ладу

У другій половині I тисячоліття до н. е. Китай переживав перехід від рабовласницького до феодального устрою.

Протягом правління династії Цінь (221-207 рр. до н. е.) утворилася централізована держава, яку можна було вважати феодальною. Навіть при її короткотривалому існуванні її важливість для історії Китаю була визначальною: у цей період сформувалися феодальні землеволодіння, проведено ряд реформ, включаючи ті, що стосувалися освіти.

Було здійснено спрощення та уніфікація ієрогліфічної писемності, що мало велике значення для поширення грамотності. Вперше в історії Китаю з'явилася централізована система освіти, що складалася з двох основних типів шкіл: урядових, або казенних, шкіл "Гуань сюе" і приватних шкіл "Си сюе". Ці два типи навчальних закладів існували в Китаї з того часу аж до XX століття.

Формування триступеневої системи освіти

У період правління династії Хань (206 р. до н. е. - 220 р. н. е.) Китай остаточно перейшов до феодалізму. У цей період медицина отримала розвиток, був винайдений ткацький верстат, розпочалося виробництво паперу, що мало важливий вплив на розвиток шкільної освіти та поширення грамотності. Саме тоді стала формуватися триступенева система освіти, яка включала в себе початкові, середні та вищі навчальні заклади. Існували казенні і приватні школи. У системі державних шкіл виникли перші вищі навчальні заклади, відомі як "Тай сюе". Ці школи були засновані центральною владою для навчання дітей з впливових родин, і кількість учнів у них могла сягати 300 осіб. Під час правління ханського імператора У Ді була проведена реформа освіти, яку ініціював політик і філософ Дун Чжуншу (179-104 рр. до н. е.). Вона перетворила вчення Конфуція в офіційну державну ідеологію. З того часу конфуціанство стало домінуючою ідеологією феодального Китаю, а конфуціанські класичні твори стали основою системи виховання й освіти.

Під час правління династії Хань була розроблена система вивчення класичних конфуціанських книжок, яка передбачала 10-річний курс. По завершенні цього курсу студенти мали можливість скласти іспити на отримання наукового ступеня, що давав можливість зайняти певну чиновницьку посаду.

Висновки

В стародавньому Китаї система освіти виявилася ретельно спланованою та дбайливо структурованою. Ключовим компонентом цієї системи було конфуціанство, яке стало визначальною ідеологією у справах виховання та навчання. Освіта була включена в щоденний та соціокультурний контекст, сприяючи формуванню не тільки інтелектуальних, але й моральних якостей учнів.

Структура освітньої системи включала початкові, середні та вищі навчальні заклади, зокрема урядові і приватні школи. У період династії Хань була сформована триступенева система, а вищі школи "Тай сюе" стали державними закладами для навчання представників впливових родин.

Розвиток конфуціанства в освіті призвів до визначної ролі конфуціанських класичних творів, які стали головним об'єктом вивчення і основою для отримання наукових ступенів. Це забезпечувало високий рівень грамотності серед населення та формувало клас обізнаних і висококваліфікованих індивідів, які могли займати важливі посади в уряді.

У цій системі освіти звертали увагу на індивідуалізацію, врахування здібностей та потреб учнів. Уніфікація писемності сприяла розширенню грамотності. Впровадження системи іспитів стимулювало вивчення наукового матеріалу та сприяло відбору компетентних кадрів для урядових посад.

Таким чином, система освіти в стародавньому Китаї виявилася ефективною, враховуючи культурні та соціальні особливості епохи, і стала важливим елементом формування цінностей та розвитку суспільства.

Джерела

1. Михайлова В.М. "Система освіти в Китаї епохи Цинь та Хань". Луганськ, 2008.
2. Менделєєв В.М. "Освітній процес в Давньому Китаї (на прикладі зразків есе Хань динстії)". Віденський Дунайський університет, 2015.
3. Нгуен Ван Куан. "Китайська освіта в культурному контексті". Спецвидання "Наука в Китаї", 2003.
4. Трофимова Е.В. "Формування та розвиток системи освіти в Китаї". Одеська національна академія харчових технологій, 2012.
5. Шапаренко Є.В. "Сучасна освіта Китаю". К.: КМ Академія, 2018.
6. "Давньокитайська філософія: збірник текстів". М.: Наука, 1971-1973.